OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto

27.10.2022

Eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunta

Oikeusministeriön lisäselvitys; hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sukupuolen vahvistamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 189/2022 vp)

Miten vankien sijoituspäätökset käytännössä tehdään transtaustaisten vankien osalta ja otetaanko vankien sijoittelussa huomioon myös vankien mahdollinen seksuaalirikostausta?

Vankeuslain 2 ja 4 luvun nojalla vangille päätetään sijoitusvankila. Vankeuslain 5 luvun nojalla päätetään mille osastolle vanki sijoitusvankilassa sijoitetaan. Jos vanki siirretään toiseen vankilaan, tehdään päätös siirrosta vankeuslain 6 luvun nojalla ja osastosijoittelu 5 luvun nojalla.

Osassa vankiloista on vain miehille tarkoitettuja osastoja, osassa vankiloista vain naisille tarkoitettuja osastoja ja osassa vankiloista osastoja sekä miehille että naisille. Vankilasijoittelu ja osastosijoittelu liittyvätkin toisiinsa siten, että vanki on sijoitettava sellaiseen vankilaan, jossa on vangin sukupuolen mukainen osasto. Käytännössä voi siten tulla tilanteita, joissa sukupuolensa toiseksi vahvistaneen vahvistetusta sukupuolesta poikkeava osastosijoittelu voi edellyttää myös sijoitusvankilan valitsemista vahvistetusta sukupuolesta poiketen tai vangin siirtämistä toiseen vankilaan. Tämä on huomioitu säännöksissä siten, että sama päätöksentekijä voi päättää näissä tapauksissa sekä osastosijoittelusta että sijoitusvankilasta. Sekä vankilasijoittelusta että osastosijoittelusta päättää näissä tilanteissa asiakasarvioinnin yksikön yksikönpäällikkö tai muu Rikosseuraamuslaitoksen työjärjestyksessä määrätty asiakasarvioinnin yksikön virkamies. Vastaavanlainen päätösvaltasääntely liittyy myös varmuusosastosijoitteluun.

Päätösharkinnassa lähtökohtana on vahvistetun sukupuolen mukainen osastosijoittelu. Poikkeaminen on kuitenkin mahdollista vangin tai muun henkilön turvallisuuden suojelemiseksi. Poikkeamisharkinnassa voidaan ottaa huomioon esimerkiksi sukupuolensa toiseksi vahvistaneen henkilön aiemmat seksuaali- tai väkivaltarikokset. Tällainen rikostausta voi muodostaa säännöksessä tarkoitetun uhan muiden vankien turvallisuudelle.

Asia on valmisteltu yhteistyössä Rikosseuraamuslaitoksen kanssa. Myös Rikosseuraamuslaitos on katsonut, että ehdotettujen säännösten nojalla sukupuolensa toiseksi vahvistaneiden henkilöiden sijoittelusta vankilassa voidaan huolehtia turvallisesti.

Postiosoite Postadress	Käyntiosoite Besöksadress	Puhelin Telefon	Faksi Fax	S-posti, internet E-post, internet
Oikeusministeriö PL 25 FI-00023 Valtioneuvosto Finland	Eteläesplanadi 10 00130 Helsinki Finland	0295 16001 Internat. +358 295 16001	09 160 67730 Internat. +358 9 160 67730	oikeusministerio@om.fi www.oikeusministerio.fi www.justitieministeriet.fi

Pystyykö rikosrekisteri seuraamaan sellaista rikoksentekijää, joka on muuttanut sukupuoltaan ja näin ollen myös henkilötunnustaan?

Rikosrekisteriin merkittävistä tiedoista ja rikosrekisteritietojen luovuttamisesta säädetään rikosrekisterilaissa (770/1993). Rikosrekisterin rekisterinpitäjänä on Oikeusrekisterikeskus.

Oikeusrekisterikeskuksen mukaan sukupuolen vaihtumisella ei ole vaikutusta rikosrekisterin rekisterinpitoon eikä se ole myöskään tieto, joka näkyisi rikosrekisteristä annettavassa rikosrekisteriotteessa.

Rikosrekisteriotteessa on henkilön nimi ja henkilötunnus, käyttötarkoituksesta riippuen voi olla myös henkilön entiset nimet. Henkilötunnuksen vaihtuminen ei Oikeusrekisterikeskuksen mukaan aiheuta haasteita rikosrekisterin rekisterinpitoon. Jos vanhentunut henkilötunnus tulee tietoja käsiteltäessä eteen, niin henkilön voimassa oleva henkilötunnus haetaan väestötietojärjestelmästä ja rekisteritiedot päivitetään vastaamaan uutta henkilötunnusta. Myös tuomiot, jotka ovat henkilön vanhentuneella henkilötunnuksella. tulevat rekisteristä esille.

Miten lapsensurmaa koskeva rikostunnusmerkintä muuttuu jatkossa? Ovatko kriteerit samat kuin nyt? Tulevatko kaikki synnyttäjät kohdelluksi samalla tavoin?

Lapsensurmaa koskevan säännöksen (RL 21:4) mukaan nainen, joka synnytyksestä johtuvassa uupumuksessa tai ahdistuksessa surmaa lapsensa, on tuomittava lapsensurmasta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi. Momenttia ehdotetaan esityksessä muutettavaksi siten, että viittaus naiseen poistettaisiin ja korvattaisiin translakiehdotuksen johdosta rikoslain yleisen kirjoitustavan mukaiseksi pronominilla ”joka”. Säännöksen soveltamisala kattaisi siten selkeästi syynytyksestä johtuvasta uupumuksesta tai ahdistuksesta johtuvat lasten surmat riippumatta tekijän oikeudellisesta sukupuolesta. Hallituksen esityksen perusteluiden mukaan muutos ei muuttaisi säännöksen sisältöä muilta osin (s. 101). Lapsensurmaa koskeva lievempi rangaistussääntely koskisi siten edelleen vain lapsen synnyttänyttä henkilöä tunnusmerkistössä kuvatuissa olosuhteissa.

Pystyvätkö luottotietorekisterit seuraamaan sellaista velallista, joka on muuttanut sukupuoltaan ja näin ollen myös henkilötunnustaan?

Suomessa on oikeusministeriön tiedon mukaan tällä hetkellä kaksi luottotietolakiin (527/2007) perustuvaa yksityistä luottotietorekisteriä, jotka sisältävät luonnollisen henkilön luottotietoja. Luottotietorekisteriin saa tallettaa luonnollisesta henkilöstä välttämättömät yksilöintitiedot. Tietosuojalain (1050/2018) 29 §:n 2 momentin nojalla luottotietotoiminnassa saa käsitellä myös henkilötunnusta. Väestötietojärjestelmästä voidaan väestötietojärjestelmästä ja Digi- ja väestötietoviraston varmennepalveluista annetun lain (661/2009) 31 §:n 2 momentin nojalla luovuttaa luottotietotoimintaan tieto henkilön etu- ja sukunimestä, henkilötunnuksesta tai syntymäajasta, osoite- ja muista yhteystiedoista, syntymäkotikunnasta ja syntymäpaikasta, holhoustoimen edunvalvonnasta ja sen sisällöstä sekä kuolinajasta tai kuolleeksi julistamisajasta. Jos luonnollisen henkilön henkilötunnus muuttuu, muutoksen vaikutukset luottotietorekistereihin riippuvat siitä, millä tavalla tiedot päivitetään väestötietojärjestelmän sisältämien tietojen muuttuessa.

Positiivisesta luottotietorekisteristä annetussa laissa (739/2022) säädetään uudesta viranomaisen rekisteristä, jonka rekisterinpitäjä on Verohallinnon tulorekisteriyksikkö. Positiiviseen luottotietorekisteriin on tarkoitus lain 5 §:n 3 momentin nojalla siirtää väestötietojärjestelmästä automatisoidusti rajapinnan avulla sekä uudet että muuttuneet tiedot. Jos luonnollisen henkilön henkilötunnus muuttuu, myös henkilötunnus päivittyisi rekisteriin. Tietojen luovuttaminen luotonantajalle positiivisesta luottotietorekisteristä edellyttää, että luotonantajalla on tieto voimassa olevasta uudesta henkilötunnuksesta.

Rekisteröidyllä on oikeus yleisesti sovellettavan tietosuojalainsäädännön nojalla saada muuttuneet tai virheelliset henkilötiedot oikaistua. Jos rekisteröity itse ilmoittaa henkilötunnuksen muutoksesta yksityiseen rekisteriin tai viranomaisen rekisteriin, rekisterinpitäjällä on myös velvollisuus huolehtia tiedon oikaisemisesta.

Vastauksen laativat

lainsäädäntöneuvos Juho Martikainen / vankien sijoittelu
hallitussihteeri Johanna Nyberg / rikosrekisteri
lainsäädäntöneuvos Katariina Paakkanen / lapsensurman tunnusmerkistö
lainsäädäntöneuvos Virpi Koivu / luottotietorekisteri